

ZMNE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓINTÉZET

ELEMZÉSEK – 2010/6

1241 Budapest Pf.: 181 – Tel.: 432-90-92 – Fax:: 432-90-58

www.svki.zmne.hu

A formálódó új NATO-stratégia – két jelentés alapján

A NATO új stratégiai koncepciójának megalkotása nemrégiben fontos állomásához érkezett. A Madeleine Albright vezette 12 fős szakértői csoport elkészítette jelentését a főtitkár számára, és ezt május 17-én nyilvánosságra is hozták. Ezzel lényegében párhuzamosan a Lengyel Külügyi Intézet (PISM) is megjelentetett egy tanulmányt „A NATO tagállamok és az új stratégiai koncepció: áttekintés” címmel. Az alábbi elemzés előbb a lengyel tanulmánynak azokat a legfontosabb megállapításait ismerteti, amelyek az új stratégiai koncepcióval kapcsolatos tagországi elvárásokra vonatkoznak, majd az Albright vezette szakértői csoport „NATO 2020: Megerősített biztonság, dinamikus beavatkozás” című jelentésének leglényegesebb téziseit mutatja be kritikai szemmel, támaszkodva a PISM-tanulmányban foglaltakra is.

A PISM tanulmányának főbb megállapításai

2010 májusában a Lengyel Külügyi Intézet (PISM) „A NATO tagállamok és az új stratégiai koncepció: áttekintés” címmel egy több mint 130 oldalas jelentést tett közzé arról, hogy az egyes NATO-tagállamokban a politikusi nyilatkozatok és szakértői megnyilvánulások alapján milyen elvárások rajzolódnak ki az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének új stratégiai koncepciójával kapcsolatban, illetve milyen az egyes tagállamok viszonya a szövetséghez. A következőkben e tanulmány legfontosabb megállapításait foglaljuk vázaltszerűen össze. Ennek során a többoldalas országjellemzésekből elsősorban azokat az elemekre koncentráltunk, amelyek a Madeleine Albright vezette 12 fős szakértői csoport jelentésének elkészültét megelőzően a legtöbb és legnagyobb vitát váltották ki a szövetségen belül.¹

Albánia

- A NATO támogatottsága az egyik legmagasabb a szövetségen belül.
- Támogatja a NATO feladatainak kiterjesztését, különös tekintettel a balkáni kihívásokra a szervezett bűnözés és az energiabiztonság terén.
- Erősen támogatja a NATO további bővítését a Nyugat-Balkánon.
- Az EU és a NATO vonatkozásában a feladatok átfedését nem tartja kívánatosnak.
- Támogatja a szövetség együttműködését Oroszországgal.

Amerikai Egyesült Államok

- A NATO-ra továbbra is mint a legfontosabb szövetségi rendszerre tekint. Egyrészt hatékony keretrendszernek tekinti a tagállamok kollektív védelmének a biztosítására, másrészt adott esetben a szövetség területén kívülről jövő fenyegetésekkel szembeni fellépéshez is megfelelő nemzetközi keretet tud biztosítani.
- Minthogy az USA számára a jelenlegi biztonsági környezetben ez utóbbi vált jelentősebbé, e téren kíván nagyobb kötelezettségeket róni a szövetségesekre – vagyis a NATO hasznosságát abban fogja lemérni, hogy a szövetségesek milyen kötelezettségeket lesznek hajlandók elfogadni a területen kívüli missziók esetében, és mennyire lesznek hajlandók erre katonai képességeiket felajánlani.
- Az USA számára megkérdőjelezhetetlen annak szükségessége, hogy a szövetség olyan új veszélyekkel is szembenézzen, mint a kibertámadások.
- Az Oroszországgal való kapcsolatokat az Obama-adminisztráció a kapcsolatok újraindítására („reset”) vonatkozó kezdeményezésének sorsától teszi függővé. A Medvegyev-féle új

¹ A legfontosabb vitakérdések a következők: az ötödik cikkely értelmezése, különös tekintettel az új típusú biztonsági kihívásokra; hagyományos területvédelmi feladatok és a területen kívüli missziók kapcsolata; a Szövetség hatóköre, műveleti területe; a keleti tagállamokat érintő, (Oroszország által ellenzett) területvédelmi hadműveleti tervezés; további bővítés; NATO-EU viszony; NATO-Oroszország viszony

európai biztonsági rendszerről való tárgyalásra alkalmasnak tartja az EBESZ jelenlegi kereteit.

- Támogatja a NATO-EU együttműködés bővítését, kiemelve a két szervezet egymást kiegészítő jellegét, de emellett szorgalmazza a NATO civil képességeinek a fejlesztését is.
- A NATO további bővítése tekintetében a belső tényezők (demokrácia, a közvélemény támogatása), valamint a regionális tényezők (konfliktusok) fokozottabb figyelembevételét ajánlja.
- A nem európai partnerállamokkal szorosabbra kívánja fűzni a NATO kapcsolatait.
- A tágabb értelemben vett Közel-Kelet vonatkozásban a NATO az USA számára továbbra is csak másodlagos jelentőséggel bír.
- Továbbra is kétoldalú megállapodásokra alapozza a rakétavédelmi rendszer egyes elemeinek kiépítését, amelyek a későbbiekben bekapcsolódhatnak a NATO kommunikációs és parancsnoki rendszereibe.
- Az Egyesült Államok mindaddig Európában kívánja tartani taktikai nukleáris fegyvereit, ameddig a szövetségesek igénylik az elrettentés e formáját.

Belgium

- Régóta a szövetség európaizálása mellett száll síkra.
- Az új stratégiai koncepció szövegezésében a minél közérthetőbb, egyszerűbb formát támogatná a közvélemény tájékoztatásának jelentősége miatt.
- Nem támogatja az ötödik cikkely értelmezésének kiterjesztését, így például azt, hogy globális kötelezettséget vállaljon a konfliktusok kezelésében.
- A területen kívüli missziók tekintetében a NATO hozzáállásának racionalizálását kívánja: pontosabban meg kell határozni a NATO műveleteinek földrajzi határait, meghatározott kritériumrendszer alapján kell döntenie arról, hogy a szövetség biztonságát tekintve milyen stratégiai jelentősége van az adott műveletnek.
- Nem lelkesedik a NATO portfóliójának bővítéséért.
- Mivel a közös biztonság- és védelempolitika (CSDP) hasonló jelentőségű Belgium számára, mint a NATO, Brüsszel szerint a NATO–EU-együttműködést jelentősen szorosabbá kellene tenni.
- A szövetségnek nem kellene olyan lépéseket tennie, amelyeket Oroszország ellenségesnek ítélné meg (például a keleti határokra vonatkozó hadműveleti tervezés).

Bulgária

- Fokozott figyelmet fordít a hagyományos konfliktusok – területvédelem – jelentette kihívásokra.
- Nem becsüli alá az olyan új fenyegetéseket és kihívásokat sem, mint az éghajlatváltozás, vagy energetikai infrastruktúra védelme terrortámadásokkal szemben.
- Aktívan részt venne a NATO rakétavédelmi rendszerében.
- Támogatja a NATO nyitott kapuk politikáját és az Oroszországgal való együttműködést.
- Különös jelentőséget tulajdonít a Mediterrán Dialógus (MD) és az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés további fejlesztésének.

Csehország

- Prága szerint a NATO-nak alapvetően a tagállamok területének védelmére kellene koncentrálnia.
- El kellene kerülni, hogy a NATO globális tevékenysége a szövetség „EBESZ-esedéhez” vezessen.
- Támogatja a fegyveres erők mobilitásának és expedíciós képességeinek fejlesztését, e tekintetben az NRF-nek tulajdonítja a legfontosabb szerepet.
- A legtöbb cseh szakértő szerint Csehországnak jelenleg tartózkodnia kellene rakétavédelmi létesítmények befogadásától, ennek az álláspontnak a változását pedig az amerikai–orosz kapcsolatok fejlődésétől kellene függővé tennie.
- Az energiabiztonság tekintetében a legtöbb felelősségnek az EU-ra kell hárulnia.

- Határozottan támogatja a további nyugat-balkáni bővítést, az esetleges jövőbeni ukrán és grúz NATO-tagsággal kapcsolatban is inkább támogató álláspontot foglal el, ugyanakkor fontosnak tartja a szövetség földrajzi határainak pontos definiálását (a Balkánt és az EU keleti partnerségét jelölve ki végső határként).
- A NATO–EU-együttműködést szorosabbra kívánna fogni, de ez nem vezethet a NATO európai szerepének gyengüléséhez.
- Szükségesnek tartja a szövetség kohéziójának erősítését az orosz–NATO kapcsolatokban, s támogatja a hadműveleti tervezést a szövetség keleti határaitra vonatkozóan is.

Dánia

- Erős támogatója a NATO földrajzi határok nélküli, területen kívüli misszióinak.
- Az expedíciós képességek javítására úgy tekint, hogy az a hagyományos fenyegetésekkel szembeni védelmet is erősíti.
- Az energiabiztonság terén az Európai Uniót tekinti elsődlegesen kompetensnek.
- Támogatja a szövetség nyitott kapuk politikáját, de ezt a tagsági kritériumok teljesítésének szigorú alkalmazásához kötné.
- Oroszországra nem ellenségként, hanem fontos, bár nem problémamentes partnerként tekint.
- Támogatja az Oroszországgal való kapcsolat bővítését politikai és műveleti szinten egyaránt.
- Érdekelte az északi sarkkör biztonságpolitikai fejleményeinek alakulásában, de az esetleges konfliktusokat alapvetően multilaterális keretek között, az ENSZ és nemzetközi jogi egyezmények alapján kívánja megoldani.

Egyesült Királyság

- A NATO globális szerepvállalása mellett áll ki, és a szövetség képességeinek erőteljes reformját és átalakítását szorgalmazza annak érdekében, hogy az olyan új kihívásokkal szemben, mint a terrorizmus, a válságkezelés és a proliferáció, minél hatékonyabban fel tudja venni a küzdelmet.
- Az Egyesült Királyság szerint az ötödik cikkelyhez kötődő szövetségi feladatok és a területen kívüli műveletek egy töről fakadnak és hasonló képességeket igényelnek. Az Oroszországgal kapcsolatos hagyományos félelmek és kétségek enyhítésére 2009-ben egy szövetségi szolidaritási erő felállítását szorgalmazta, amelynek kizárólag ötödik cikkelyt érintő feladatai lennének.
- A három fő célkitűzésnek az expedíciós képességek fejlesztését, a műveleti tervezést és a partnerekkel való együttműködés javítását tekinti.
- Támogatja a szövetség civil képességeinek és kommunikációs tevékenységének fejlesztését.
- Üdvözöli az új rakétavédelmi rendszer bejelentését.
- Támogatja a nyitott kapuk politikáját, de a London szerint a további bővítésnek a stabilitást kell erősítenie, és nem szabad lezáratlan konfliktusokat importálni a szövetségbe.
- A NATO–EU-együttműködés vonatkozásában a világos feladatelhatárolás mellett száll síkra; London véleménye szerint a CSDP nem veszélyeztetheti a nem EU-tag NATO-országok érdekeit, és a nem NATO-tag partnerekkel való szoros együttműködést.
- Oroszországot nem tartja fenyegetésnek a szövetségre nézve, szorgalmazza az együttműködés bővítését Moszkvával, de elutasítja az érdekszférák kialakítására vonatkozó politikát.
- Szükségesnek tartja a Mediterrán Dialógus és az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés további fejlesztését.

A balti államok – Észtország, Lettország, Litvánia

- A NATO-t a balti államok biztonságuk sarokkövének tekintik.
- A NATO legfontosabb feladatának az agressziótól való elrettentést és a tagállamok területének megvédésére való képesség megteremtését tekintik.

- Ennek következtében hangsúlyozzák a NATO-infrastruktúra hiányát, valamint a Baltikumra vonatkozó hadműveleti védelmi tervezés szükségességét, mivel ezen államoknak korlátozottak a képességeik saját területük megvédéséhez.
- Elsődleges céljuk a NATO láthatóbbá tétele, valamint a védelmi tervezés az új keleti tagállamok területére vonatkozóan.
- Elismerik ugyanakkor az új kihívásokra történő reagálás szükségességét is.
- Ehhez kapcsolódóan kis létszámú haderejük expedíciós képességeinek fejlesztése is fontos célkitűzésük, de a területen kívüli missziók nem mehetnek a védelmi feladatok rovására.
- Az energiabiztonság és a kiberterrorizmus kiemelt jelentőségű a balti államok számára, ösztönzik a NATO szerepének kiszélesítését ezeken a területeken.
- Támogatják a további keleti és balkáni bővítést.
- Habár elismerik, hogy Oroszországot fontos partner, és szorgalmazzák a párbeszéd fenntartását is, a szövetségen belül a balti államoknak vannak a legkomolyabb fenntartásaik Oroszországgal szemben. Az ötödik cikkely lehetőség szerinti legerősebb megerősítésére töreksenek az új stratégiai koncepcióban.

Franciaország

- Az ENSZ szerepére való tekintettel elutasítja a NATO globális rendőrséggé történő átalakítását.
- A NATO-nak meg kell maradnia az euroatlanti térség biztonságának szavatolásánál.
- A jelenlegi afganisztánihoz hasonló műveleteknek nem kellene a meghatározó NATO-tevékenységgé válniuk.
- A NATO európaizálása fontos célkitűzés azáltal, hogy az európaiakat is képessé tesszük önálló műveletek végrehajtására.
- Támogatja a szövetség közös költségvetésének bővítését.
- A szövetség civil képességeinek fejlesztését csak korlátozott mértékben támogatja. E tekintetben Párizs szerint a NATO-nak más szervezetekre, mindenekelőtt az EU-ra kellene támaszkodnia. A szövetségnek a katonai képességek fejlesztésére kellene összpontosítania, támogatja az NRF fejlesztését és alkalmazását (például Afganisztánban).
- Az új rakétavédelmi rendszer kiépítését a NATO keretében támogatja.
- A NATO és az EU kapcsolatainak jövője elsődleges fontosságú Párizs számára.
- Eddig ellenezte a közös védelmi tervezést, vagy a megfordított Berlin Plusz alkalmazását (tudniillik hogy a NATO venne igénybe EU-s, többnyire civil eszközöket). Amennyiben a CSDP jelentős megerősítésére kerülhetne sor (például önálló tervező parancsnokság létrehozása), úgy a NATO–EU-együttműködés terén nyitottabbá válna.
- Ellenzi a szövetség további keleti bővítését, miként az Oroszországhoz fűződő kapcsolatok miatt a műveleti tervezést is a keleti tagok védelmére vonatkozóan.
- A Mediterrán Dialógus és az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés határozott támogatója.

Görögország

- Görögország szerényen járult hozzá a közös feladatokhoz, noha a méreteihez képest (tekintettel a hagyományos görög–török ellentétre) jelentős védelmi képességekkel rendelkezik.
- Nem kezdeményezi, hogy a NATO új feladatokat vállaljon.
- A szövetség alapvető funkciójának továbbra is az ötödik cikkelyből fakadó feladatokat tartja (különösen a Balkánon). A hagyományos és az új kihívások közötti kiegyensúlyozott megközelítést preferálja.
- Földrajzi helyzetére és belső problémáira tekintettel kiemelten támogatja, hogy a szövetség aktívan lépjen fel a terrorizmussal, valamint kalózkodással szemben.
- Az expedíciós képességek javítását szorgalmazza, támogatja az NRF koncepcióját.
- Macedónia tagságához csak a névvita lezárulását követően hajlandó hozzájárulni.
- Támogatja a NATO–CSDP-kapcsolatok bővítését a 2003-as Berlin Plusz megállapodás alapján.

- Érdekel a NATO és Oroszország kapcsolatainak bővítésében.

Hollandia

- Hollandia szerint a szövetség hatékonyságának megőrzése érdekében fenn kell tartani az Egyesült Államok NATO iránti elkötelezettségét.
- A holland haderő az egyik legfelkészültebb az expedíciós képességek tekintetében, aktív szerepet vállal a NATO misszióiban.
- Habár továbbra is az ötödik cikkelyt tartja a szövetség fundamentumának, a szövetség biztonságának fenntartása érdekében hasonlóan fontosnak véli a területen kívüli missziókat.
- Nem támogatja az olyan hagyományos fenyegetésekkel szembeni műveleti tervezést, amely Oroszország ellenkezését válthatja ki.
- Támogatja az új rakétavédelmi koncepciót.
- Hollandia szerint a nem hagyományos fenyegetésekkel más nemzetközi szervezeteknek kellene foglalkozniuk, de elismeri, hogy a NATO-nak is lehetnek feladatai, különösen az energiabiztonság terén.
- Csak olyan további bővítést támogat, amely nem gyengíti a szövetség kohézióját és erejét, illetve nem növeli a feszültséget Oroszországgal.
- Szükségesnek tartja az EU válságkezelő képességeinek fejlesztését, beleértve a katonai képességeket is, de ez utóbbi nem történhet a NATO-kötelezettségek teljesítésének kárára.
- Oroszországot a NATO potenciális partnerének tekinti.

Horvátország

- Horvátország abban érdekelt, hogy jobban meg legyenek határozva azok a körülmények, amelyek alapján a NATO az ötödik cikkelyre hivatkozva területen kívüli műveleteket hajt végre, illetve terrorizmusellenes fellépésben vesz részt.
- Támogatja a NATO szerepének bővítését a nemzetközi szervezett bűnözés, különösen az emberkereskedelem és kábítószer-kereskedelem elleni küzdelemben.
- Támogatja a NATO további bővítését, különösen Macedónia esetében.
- Híve a NATO és az EU közötti kapcsolatok bővítésének.

Izland

- Mint hadsereg nélküli tagállam, továbbra is elsődlegesen abban érdekelt, hogy a kollektív védelem maradjon a szövetség alapja.
- A hagyományos feladatoknak és az új kihívásoknak való megfelelés közötti egyensúlyt támogatja.
- A NATO-nak reflektálnia kell az olyan új, nem katonai jellegű kihívásokra, mint az éghajlatváltozás és az energiabiztonság.
- Oroszországra nem tekint katonai fenyegetésként, támogatja a NATO–orosz kapcsolatok bővítését.
- Szorgalmazza a szövetség érdekeltségének elismerését a sarkvidéken.

Kanada

- A NATO Kanada szempontjából elsősorban a tengeren túli katonai missziók miatt jelentős.
- A NATO-t nem tekinti biztonságpolitikája elsődleges eszközének, nagyobb hangsúlyt helyez saját katonai képességeire és az Egyesült Államokkal fennálló bilaterális együttműködésre.
- A szövetségesi szolidaritást úgy definiálja, hogy a NATO-missziókban a feladatvállalás igazságosan történjen.
- Támogatja a NATO válságkezelő szervezetté történő átalakítását.
- Különös jelentőséget tulajdonít a nem katonai jellegű fenyegetések elhárítására való felkészülésnek, valamint a sarkvidék biztonsági kihívásainak, de ez utóbbiban a NATO-t csak másodlagos jelentőségűnek tartja.

- Támogatja a NATO és az EU együttműködésének, valamint az Oroszországgal való kapcsolatoknak a bővítését.

Lengyelország

- Az ország számára a NATO a legfontosabb nemzetközi biztonsági együttműködési keret, az európai biztonság legfontosabb pillére, és a transzatlanti együttműködés nélkülözhetetlen kerete.
- Mivel számára a NATO jelentősége a hagyományos biztonsági kihívásokkal szembeni védelemben rejlik, Varsó az elmúlt években határozottabb politikát várt volna el a szövetség részéről Oroszországgal szemben.
- Varsó a hagyományos területvédelmi feladatokra, a megfelelő elrettentési képességek fejlesztésére helyezné a hangsúlyt, szükségesnek tartja a védelmi tervezést, a NATO-infrastruktúra kiépítését, valamint hadgyakorlatok tartását a szövetség egész területén, s ennek keretében aktív szerepet vállal a Baltikum légtérfigyelési programjában.
- Elismeri az új kihívásokkal szembeni NATO-fellépés szükségességét, aktív szerepet vállal a szövetség területen kívüli missziókban, de megítélése szerint az ilyen misszióknak szoroson kell kapcsolódnuk a szövetség tagállamainak biztonságához.
- Támogatná a közös finanszírozású területek bővítését.
- Varsó szerint az új stratégiai koncepcióknak el kell ismernie az olyan új kihívások jelentőségét, mint az energiabiztonság és a kiberterrorizmus, s az előbbi tekintetében a kritikus infrastruktúra védelmére helyezné a hangsúlyt.
- Lehetőség szerint támogatja a további keleti bővítést.
- Az EU CSDP erősítését a 2011-ben esedékes lengyel EU-elnökség egyik prioritásaként kezeli, s támogatja a minél szorosabb stratégiai és műveleti NATO–EU együttműködést.
- Támogatja a szövetség Oroszországgal való együttműködését a közös érdekek mentén, de ellenzi, hogy Oroszország bármilyen vétóval rendelkezzen a szövetség politikáját illetően.

Luxemburg

- Továbbra is az ötödik cikkelyt tekinti a szövetség alapjának.
- Szkeptikus a globális NATO-ra vonatkozó javaslatokkal kapcsolatban.
- A szövetségnek nem kellene rendszeresen területen kívüli missziókkal foglalkoznia.
- A NATO-t jelenlegi formájában felkészületlennek tartja arra, hogy szembenézessen az olyan új kihívásokkal, mint az energiabiztonság vagy a környezeti veszélyek.
- Támogatja a balkáni bővítést, a keleti bővítést viszont ellenzi.
- Az EU CSDP fejlődését – mint a NATO-t kiegészítő kezdeményezést – az európai biztonság szempontjából fontosnak tartja.

Magyarország

- Magyarország abban érdekelt, hogy a NATO feladatai szempontjából megmaradjon az egyensúly az ötödik cikkelyből eredő kötelezettségek és az új kihívások között.
- A területen kívüli missziókban való részvétel továbbra is fontos elemét fogja képezni a magyar biztonságpolitikának.
- A gazdasági válságra is tekintettel a közös finanszírozás kiszélesítését szorgalmazza.
- Budapest szerint az energiabiztonság területén nagyobb szerepet kellene vállalnia a NATO-nak, elsősorban az energetikai hálózatok, kritikus infrastruktúra védelme terén.
- Magyarország stratégiai célja, hogy a balkáni államok – Szerbiát is beleértve – a NATO tagjai legyenek.
- A keleti bővítés vonatkozásában a szomszédsági kapcsolatok rendezésének szükségességét tagsági feltételként hangsúlyozza.
- Az EU CSDP-re a NATO kiegészítéseként tekint, a feladatok világos elkülönítését szorgalmazza a két szervezet között.
- Moszkvára fontos partnerként tekint, ugyanakkor hangsúlyozza, hogy Oroszországnak is tiszteletben kell tartania néhány alapelvet, így például az érdekszférák elvének elvetését, más országok szuverenitásának tiszteletben tartását.

Németország

- Az ötödik cikkely hagyományos értelmezése mellett száll síkra.
- Erőteljesen ellenzi a NATO globális szerepvállalását.
- A területen kívüli missziók indítása esetében pontos kritériumrendszer felállítását szorgalmazza (például közvetlen fenyegetés a tagállamok területére).
- A NATO-t elsősorban mint a transzatlanti dialógus és együttműködés keretét kívánja fejleszteni.
- Nem támogatja a szövetség további keleti bővítését, e tekintetben is a pontos kritériumrendszer felállítása és alkalmazása mellett érvel.
- Az NATO–EU-együttműködés javítását támogatja politikai és műveleti szinten egyaránt. Nem szorgalmazza a világos feladatmegosztást a két szervezet között, vagyis támogatja az EU katonai képességeinek fejlesztését és nagyobb katonai szerepvállalását. Az EU CSDP-t a NATO kiegészítő partnerének tekinti, és jelentőségének a stratégiai koncepcióban is lefektetett elismerése mellett érvel.
- Erős NATO–Oroszország-együttműködést, a jelenlegi mechanizmusok és intézmények minél jobb kihasználását szorgalmazza.
- Támogatja a más nemzetközi intézményekkel és a nem NATO-tagországokkal való együttműködést, de ellenzi ezeknek a kapcsolatok formalizálását.

Norvégia

- Norvégia a szövetség hagyományos feladatainak megerősítését szorgalmazza. Elismeri területen kívüli műveletek szükségességét is, és ezzel összefüggésben az expedíciós képességeknek az átfogó megközelítés alkalmazásával való fejlesztésére nagy hangsúlyt helyez.
- Szükségesnek tartja a hagyományos hadműveleti tervezést, hadgyakorlatok tartását, a veszélyforrásokra vonatkozó friss helyzetelemzést a szövetség egész területére vonatkozóan.
- A szövetséget a transzatlanti biztonsági dialógus elsődleges keretének tartja.
- A NATO-nak szerepet kell vállalnia az energiabiztonság, különösen pedig a kitermelési helyek és szállítási útvonalak védelme terén.
- A hagyományos területvédelmi képességek és az expedíciós képességek kiegyensúlyozott fejlesztése mellett áll ki.
- Támogatja a rakétavédelmi rendszer NATO-keretek között történő fejlesztését.
- Szkeptikus a további keleti bővítéssel kapcsolatban, de a balkáni bővítést nem akadályozná.
- Támogatja a NATO és Oroszország együttműködését, s el kívánja kerülni a kapcsolatok megromlását, különös tekintettel a norvég–orosz kapcsolatokra.
- A szövetség figyelmét a sarkvidékre kívánja irányítani, ahol látható NATO-jelenlétet szorgalmaz.
- Különös jelentőséget tulajdonítana a NATO szerepvállalásának a fegyverzetkorlátozási erőfeszítésekben, kivált a nukleáris fegyverek szerepének csökkentését tartaná fontosnak a szövetség védelmi doktrínájában.

Olaszország

- Az ötödik cikkelyt tarja a szövetség alapjának, ugyanakkor elismeri az új kihívásokra történő reagálás szükségességét.
- Elismeri, hogy a mai biztonsági környezetben a szövetség biztonságának szavatolásához területen kívüli műveletek is szükségesek.
- Különös figyelmet szentel a tengeri biztonságnak és a tengeri haderők fejlesztésének.
- Az EU-nak és a NATO-nak együtt kell működnie, s nem csak az úgynevezett átfogó megközelítés keretein belül. Nem tekinti egymást kizárónak a EU CSDP és a NATO egyidejű fejlődését.
- A szövetség biztonságának erősítése érdekében szorgalmazza az Oroszországgal fenn tartott kapcsolatok erősítését, ugyanakkor Róma szerint el kell kerülni, hogy a szövetség túlságosan is keletre koncentráljon.

- Róma stratégiai célja a Mediterráneum és a közel-keleti régió prioritásként való kezelése a NATO-n belül.
- A további keleti bővítést nem támogatja, de nyitott a balkáni államok tagfelvételére.

Portugália

- A NATO az ötödik cikkely értelmében továbbra is Portugália biztonságának az alappilléret képezi, ugyanakkor ellenzi, hogy a NATO globális csendőrré váljon.
- A NATO-nak továbbra is az észak-atlanti térségre kell fókuszálnia, de elismeri, hogy a szervezetnek vannak területen kívüli biztonsági feladatai.
- A hagyományos és expedíciós képességek tekintetében a kiegyensúlyozott haderőfejlesztést támogatja.
- Nem támogatja a további keleti bővítést. Fontosnak tartja a NATO és Oroszország kapcsolatainak fejlesztését, s támogatja az új amerikai adminisztráció ez irányú politikáját.
- Az EU CSDP fejlesztését támogatja, amennyiben az nem terheli meg az európai–amerikai kapcsolatokat, és nem épít ki a NATO-val versengő struktúrákat.
- Fontosnak tartja, hogy a szövetség aktív maradjon az atlanti-óceáni térségben, különös tekintettel a Brazíliával való együttműködés erősítésére.

Románia

- Románia a szövetség fókuszába ismét az észak-atlanti térség, továbbá a balkáni és a fekete-tengeri térség biztonságát helyezné.
- Bukarest szerint a területvédelem a szövetség legfontosabb feladata, de elismeri az aszimmetrikus fenyegetésekre, valamint az expedíciós műveletekre való felkészülés szükségességét is.
- Az Egyesült Államokkal való lehető legszorosabb kapcsolat kiépítését preferálja, bár ez nem jelenti a Washington által vizionált stratégia feltétel nélküli támogatását.
- Támogatja az új rakétavédelmi rendszer egyes elemeinek román területen történő elhelyezését.
- A szövetség nyitott kapuk politikájának a híve a keleti bővítés tekintetében is.
- Az Euroatlanti Partnerségi Tanácsot fontos konzultációs keretnek tartja.
- Bukarest szerint a Nyugat-Balkán stabilizálásában a NATO-nak továbbra is meghatározó szerepet kell játszania.
- A NATO-nak el kell ismernie, hogy a fekete-tengeri térség stratégiai jelentőségű a szövetség számára.
- Oroszországgal kapcsolatban a nyílt politikai dialógus fenntartásában és a pragmatikus együttműködésben érdekelt.

Szlovákia

- Pozsony számára a NATO az egyetlen valódi biztonsági garanciája a tagállamok biztonságának.
- A szövetségnek meg kell erősítenie az ötödik cikkely érvényességét.
- Pozsony alaposan felmérné a gazdasági krízis hatásait a szövetségre, különös tekintettel a védelmi tervezési feladatokra. Szükségesnek tartja a NATO költségvetési reformját, támogatná a közös finanszírozás kiterjesztését.
- A Bush-adminisztráció rakétavédelmi tervét ellenezte, s az új tervekhez is felemás a hozzáállása.
- Az energiabiztonság tekintetében a NATO-nak elsősorban az EU támogatásában van feladata.
- Az EU CSDP és a NATO közötti együttműködés tekintetében egy életképes kompromisszum kidolgozását támogatná, a kohéziót és a feladatok elválasztását tartaná szem előtt.
- Szlovákia Oroszországban a potenciális stratégiai együttműködő partnert látja, s jelentős szerepet kíván játszani a NATO–orosz kapcsolatok bővítésében.

Szlovénia

- Habár Szlovénia a szövetség egyik legkisebb tagja, s így védelmi képességei korlátozottak, a szövetség misszióiban, különösen a Nyugat-Balkánon, aktív szerepet játszik.
- Szlovénia támogatja az ötödik cikkelyen kívüli műveleteket, ha azok a szövetség biztonságát szolgálják.
- Az európai biztonság szempontjából Szlovénia egyaránt fontosnak tartja a NATO és az EU CSDP mint egymást kiegészítő szervezetek fejlődését, s különösen fontosnak tartja az EU-harccsoportban való részvételét (Olaszországgal és Magyarországgal közösen).
- Erősen támogatja a NATO nyugat-balkáni bővítését.

Spanyolország

- Spanyolország számára a NATO-csatlakozás elsősorban nem a szövetség ötödik cikkelye iránti igényben gyökerezett, hanem a kétoldalú spanyol–amerikai kapcsolatok dinamikájában.
- Madrid a NATO műveleti hatókörét az észak-atlanti térségre korlátozná.
- Szükségesnek tarja az új kihívásokra (terrorizmus, kalózkodás, környezeti veszélyek) való felkészülést és a hatékony válaszadást, ugyanakkor a gazdasági válság miatt a spanyol védelmi költségvetési források meglehetősen korlátozottak.
- Az eredeti rakétavédelmi tervvel kapcsolatban számos fenntartása volt, de a NATO keretein belüli megvalósítását nem fogja ellenezni.
- Az EU CSDP további fejlődését szorgalmazza, mint ami előmozdítja a NATO európai pillérének megerősödését.
- Oroszországot, különösen a terrorizmus elleni küzdelemben, fontos partnernek tekinti.
- Támogatja a szövetség kapcsolatainak a bővítését, különösen a mediterrán régióban.

Törökország

- A szövetség egyik legerősebb haderejével rendelkezik, s továbbra is az egyik legbefolyásosabb tagja.
- Támogatja a szövetség reformját, hogy fel tudja venni a küzdelmet az új típusú biztonsági kihívásokkal szemben, akár a szövetség területén kívül is.
- Az ötödik cikkely nyújtotta védelem továbbra is kulcsfontosságú Ankara számára, hiszen rendkívül bizonytalan, instabil régiókkal határos. A Görögországgal fennálló történelmi ellentétei miatt is fontos biztonsági garanciát jelent számára a kollektív védelem. Ugyanakkor az iraki háború előtt tapasztalt NATO-viták elbizonytalanították a szövetség hitelességével kapcsolatban.
- Megfelelő egyensúlyra törekszik a hagyományos és az új kihívásokkal kapcsolatos katonai képességek fejlesztése terén.
- Támogatja a rakétavédelmi rendszer NATO-keretekben történő megvalósítását.
- Szorgalmazza a szövetség további bővítését a Balkánon.
- A NATO–EU együttműködés továbbra is jelentős problémát jelent Törökország számára. Továbbra sem hajlandó NATO-eszközeit az EU részére előre felajánlani, attól tartva, hogy azokat esetleg – leginkább a ciprusi konfliktus vonatkozásában – érdekei ellen használják fel.
- Támogatja a NATO fokozott jelenlétét a Fekete-tenger térségében és a mediterrán régióban, a Mediterrán Dialógus és az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés erős szószólója.

Az Albright-jelentés

Az szövetség előzetes menetrendje szerint a Madeleine Albright vezette bizottság szakértői jelentésének áttanulmányozását követően Anders Fogh Rasmussen főtitkár elkészíti és tagállamok elé terjeszti az új stratégiai koncepció első – még jó ideig nem nyilvános – változatát. Bár a főtitkár kezét semmiben nem köti a *NATO 2020: megerősített biztonság, dinamikus beavatkozás* címet viselő jelentés, sőt egyes hírek szerint a főtitkár alapvetően saját szűk

stábjára fog támaszkodni az első tervezet elkészítése során, a szakértői dokumentum mégis jelentősen befolyásolhatja a szövetség új koncepcióját, már csak a viták tematizálása révén is. Az alábbiakban rövid áttekintést adunk a dokumentumról.

A stratégiai környezet

A szakértői anyagnak a biztonsági környezetre és a fő fenyegetések leírására vonatkozó megállapításait a szakértői jelentés második része tartalmazza. A biztonsági környezet által teremtett, a NATO előtt álló legfontosabb kihívások tekintetében a jelentés általában a koncepció előzetes vitájában felmerült kulcskérdéseket említi meg. A korábbi stratégiához (1999), illetve a NATO időközben megfogalmazott dokumentumaihoz képest némi meglepetést legfeljebb az okozhat, hogy egyrészt ezek közül kikerült a terrorizmus kérdésköre, másrészt az, hogy a bölcsek a kihívások tekintetében az alábbi sorrendet állították fel:

- a tömegpusztító fegyverek proliferációja;
- regionális, nemzeti, etnikai, vallási konfliktusok;
- fokozott ráutaltság az információs rendszerekre;
- az erőforrásokért való versengés;
- demográfiai kihívások, szegénység, illegális migráció, járványok;
- a környezeti változás kihívásai.

A proliferáció kérdéskörének előtérbe kerülése szervesen illeszkedik az Obama-adminisztráció külpolitikai agendájába. Sokak számára valószínűleg hasonlóképpen meglepő lesz az információs rendszerek veszélyeztetettségének, mint egy újszerű, nem konvencionális katonai kihívásnak az előkelő harmadik helyen való szerepeltetése, de e fenyegetés realitását az elmúlt évek – például az Észtország elleni vagy a grúz–orosz háború során tapasztalt kibertámadások – kétségtelenül igazolták.

A szakértői jelentés egy olyan világot ír le, amelyben globalizáció tovább halad előre, a világ különböző régiói és folyamatai közötti interdependenciák száma és mélysége növekszik, s ezzel párhuzamosan a hatalmi erőviszonyok eloszlása tekintetében a világ a mainál kiegyensúlyozottabb képet fog mutatni, elsősorban az euroatlanti térség korábbi centrumszerepéhez viszonyítva. A hagyományos katonai támadás lehetőségét a jelentés továbbra is meglehetősen csekélynek ítéli, de nem zárja ki. A dokumentum szerzői szerint a jövőben a nem konvencionális támadási formák lesznek a legvalószínűbbek, s elsősorban ballisztikus-rakéta-, terror- vagy kibertámadás formájában jelentkezhetnek. Összességében a stratégiai környezet leírása a globálisan jelentkező biztonsági kihívásokra helyezi a hangsúlyt, s ebből fakadóan alapvetően egy területen kívül is aktív védelmi szövetséget feltételez. Ennyiben ismét csak erőteljesen tükrözi az Egyesül Államok biztonságpercepcióját.

A szövetség legfontosabb feladatai

A jelentés szerint a NATO legfontosabb feladata továbbra is a védelem és az elrettentés. Az ötödik cikkely által megfogalmazott kollektív védelem tehát továbbra is a szövetség alappillére, de a jelentés szerzői szerint a NATO-nak fel kell készülnie arra is, hogy a tagországokat, nemcsak hagyományos és nemcsak az euroatlanti régióból eredő támadás érheti. Az Északatlanti Tanács feladata annak megállapítása, hogy valóban támadás érte-e a szövetséget, s ennek elhárítására milyen válaszok szükségesek a szövetség részéről. A szakértői jelentés tehát kompromisszumos megoldást választott az ötödik cikkely kiterjesztésének kérdésében, meghagyva az egyedi, eseti döntések lehetőségét.

Ugyanakkor a jelentés azt is hangsúlyozza, hogy NATO-nak megfelelő készültség fenntartására van szüksége a potenciális fenyegetésekkel szembeni hatékony fellépés érdekében – így megfelelő katonai képességekre, információszerzésre, katonai gyakorlatokra és stratégiai helyzetelemzésre is. Feltűnő ugyanakkor, hogy bár szó szerint nem szerepel a felsorolásban a műveleti tervezés (*contingency planning*), de a vonatkozó szöveghelyzet magában foglalja a műveleti tervezés szükségességét is. Ez megint csak egy kompromisszumos megoldás a keleti határokra vonatkozó műveleti tervezést szorgalmazó államok (így

például a baltiak, Lengyelország vagy Norvégia) és az azt ellenzők (például Franciaország, Spanyolország vagy Belgium) álláspontja között.

A szakértői dokumentum a NATO második legfontosabb feladatának a tágabb euroatlanti térség biztonságához való szövetségi hozzájárulást jelöli meg. Külön hangsúlyt fektet a szövetség balkáni tevékenységére és ennek eredményeire. A jelentés szerint tehát – s ez fontos Magyarország szempontjából is – a NATO továbbra is érdekelt és elkötelezett a térségben, de stabilizációs tevékenységéhez egyre nagyobb szüksége van a minél szorosabb együttműködésre az olyan partnerszervezetekkel, mint az EU, az ENSZ, vagy az EBESZ. Bár a szövetség további nyugat-balkáni műveleti jelenlétének pontos mélységére és időtartamára nem tesz utalást a dokumentum, de ez is azt vetíti előre, hogy a NATO még egy ideig valószínűsíthetően jelen lesz a térségben.

A szövetség harmadik alapfeladatának a jelentés a transzatlanti konzultáció fenntartását és a válságkezelést tartja. Utal arra, hogy a szövetségnek alapvető érdeke fűződik a globális útvonalak biztonságának fenntartásához és a biztonság, stabilitás elősegítéséhez a távoli térségekben. Ezeket a feladatokat a szerzők szerint a szövetség minden bizonnyal csak külső partnerek segítségével fogja tudni megoldani. Vagyis a jelentés további területen kívüli missziók előtt is nyitva hagyja a lehetőséget, ismét csak mindenekelőtt az amerikai igényeknek megfelelően.

Partnerség

A jelentés önálló, negyedik feladatként határozza meg a NATO partneri kapcsolatainak megfelelő kezelését, mivel azt elengedhetetlenül szükségesnek tartja az előzőekben ismertetett három célkitűzés megvalósításához.

A jelentés szerzői fontosnak tartják a NATO–EU együttműködés elmélyítését a következő alapelvek mentén:

- a stratégiai koncepciónak el kell ismernie az EU katonai ambícióit;
- az együttműködésnek költséghatékonynak kell lennie, és a reciprocitáson kell alapulnia, továbbá
- fel kell ölelnie az érintett intézmények teljes tevékenységét. Ennek érdekében elő kell segíteni a közös egyeztetéseket, az információcserét, a koordinációt és az eszközök megosztását.

Az irányokat tehát kijelöli a szakértői jelentés, s ezzel a szövetség egy újabb lépést tesz az EU katonai autonómiájának bővítése, pontosabban annak elismerése felé, arra azonban nem ad választ, hogy az együttműködés konkrét megvalósítását – különösen pedig Törökország esetleges további ellenkezését – miként kezelje a szövetség.

A NATO–orosz kapcsolatokról a jelentés elismeri, hogy különbségek vannak a szövetség tagjai között Oroszország megítélése tekintetében. A dokumentum ugyanakkor leszögezi, hogy Oroszország nem ellenség, de kijelenti azt is, hogy senki nem kérdőjelezheti meg a NATO szolidaritásának hitelességét, ha valamely tagját fenyegetés érné. Ebből kiindulva a jelentés szerzői szerint a NATO-nak a konstruktív együttműködésre és összességében egy minőségileg jobb kapcsolatra kell törekednie, de a NATO–orosz viszony alakulását alapvetően a politikai kapcsolatok minőségétől teszik függővé.

A Mediterrán Dialógus és az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés esetében a jelentés nem szolgál sok újdonsággal, általában az együttműködés javítását javasolja az adott keretek között.

Az egyéb partnerországokkal való viszony terén továbbra sem kezdeményezi a kapcsolatok formalizálását, mivel azt az európai szövetségesek nagy része elutasítja, mindemellett szorgalmazza a gyakorlati együttműködési lehetőségek további mélyítését.

Területen kívüli missziók

A NATO missziói kapcsán a jelentés különös figyelmet szentel a legfontosabb aktuális kérdéseknek, így mindenekelőtt az afganisztáni misszióknak és a jövőbeni hasonló missziók

problémáinak. A NATO vezette ISAF-misszió közismerten számos nehézséggel küzd, és a jelentés természetesen elsősorban a NATO hatókörébe tartozó katonai nehézségekre és problémákra összpontosított. Ezek kapcsán az alábbiakat javasolja:

- lehetőség szerint egységes parancsnoki rend alkalmazása műveletben;
- a szövetségesek minimalizálják a kiküldött egységeikre vonatkozó megkötéseket;
- megfelelő kommunikáció a szövetség céljait illetően;
- a foglyokat a nemzetközi normáknak megfelelően kell kezelni;
- az átfogó megközelítés szükségessége, szoros együttműködés a partnerszervezetekkel.

A javaslatok az afganisztáni NATO-főparancsnok, Stanley McChrystall tábornok 2009 nyarán készített, a korábbi katonai stratégia felülvizsgálatára javaslatot tevő jelentését tükrözik vissza, amelynek középpontjában a civilek védelme és a civil veszteségek minimalizálása állt.

A jelentés ugyanakkor reagálni kívánt azokra az elsősorban Németország és Belgium által támogatott javaslatokra, melyek bizonyos feltételekhez kötnék a NATO számára a területen kívüli missziók indítását. A szerzők konkrét kritériumrendszert természetesen nem állítottak fel, csupán felsorolták azokat a legfontosabb körülményeket, amelyeket az Észak-atlanti Tanácsnak mérlegelnie kell ilyen esetekben. Ilyen például a veszély mértéke, az alternatívák megléte vagy hiánya, a beavatkozáshoz megfelelő képességek rendelkezésre állása, a partnerek bevonásának lehetősége, a beavatkozás hatásának átfogó értékelése, a közvélemény támogatása, a nemzetközi joggal való konformitás. Figyelemreméltó, hogy ez utóbbi csak a szempontok felsorolásának a legvégén szerepel.

Szervezeti kérdések

A jelentés az általános megállapításokon túl meglehetősen szűkszavú a lehetséges pénzügyi és szervezeti reformok kérdésében. E tekintetben – újszerűsége miatt – mindössze azt érdemes megemlíteni, hogy a szerzők jelentősen bővítenék ilyen ügyekben a főtávkár cselekvési szabadságát. A konszenzuson alapuló döntéshozatal marad tehát továbbra is a főszabály, a legfontosabb döntéseket illetően mindenképpen. Ugyanakkor a már meghozott döntések végrehajtása, illetve annak akadályozása esetén a szövetség szigorúbb, következetesebb szabályokat alkalmazna. A NATO további bővítésére vonatkozólag a jelentés, ahogy az várható volt, jószerivel csak megismételte a korábbi alapelveket, nyitva hagyva ezzel az olyan kérdések megválaszolását, mint Ukrajna vagy Grúzia tagsága.

Katonai képességek

A NATO katonai képességeit a feladatok jellege és a rendelkezésre álló források határozzák meg. A jelentés erre vonatkozó része a korábbi NATO-dokumentumokhoz hasonlóan ismét megállapítja, hogy a szövetségen belül képességet illetően szakadék van a tagországok között és ez negatív következményekkel jár a NATO kohéziójára nézve. A fejlesztendő képességek prioritásrendjét természetesen a jelentés szerint is a NATO alapvető feladatainak prioritásrendjéhez kell igazítani. Így a legfontosabb feladatot a szakértők szerint is az ötödik cikely hiteles alátámasztása jelenti. Érdemes utalni arra, hogy a dokumentum – megnyugtató a keleti tagállamokat – ezzel kapcsolatban megemlíti a jobb műveleti tervezés és hadgyakorlatok rendszeres tartásának szükségességét, bár hozzáteszi, hogy ezeknek nem szabad provokatívnak lenniük, és átláthatóságukat biztosítani kell.

Fontos célkitűzésként tekint a dokumentum a telepíthetőségre és a fenntarthatóságra, bővítené az NRF szerepét, és erőteljesebben építené az ötödik cikely és az expedíciós képességek közös vonásaira. A katonai képességek fejlesztése, megosztása terén a már korábban is felmerült lehetőségek – például közös fejlesztés, beszerzések, finanszírozás – elmélyítésére tesz javaslatot.

A civil-katonai képességek terén az átfogó megközelítés alkalmazásának szükségességére hívja fel a figyelmet a dokumentum. A NATO-képességek kialakítása terén – az EU

hasonló ambícióira tekintettel – annyit állapít meg, hogy szükség van olyan civil képességek kialakítására a katonai képességek mellett, amelyek közvetlenül a konfliktus utáni stabilizációs műveletben tudnak részt venni. Emellett a kapcsolattartás és információgyűjtés elősegítése érdekében szükségesnek látja egy kis civil részleg kialakítását a NATO szervezetén belül.

A nukleáris politika terén a jelentés szerint a NATO-nak továbbra is fenn kell tartania a nukleáris elrettentés képességét. Ugyanakkor a szövetségnek készen kell állnia arra, hogy a nukleáris stratégiáját a non-prolifерációs erőfeszítésekre tekintettel revízió alá vegye. Ami az Európába telepített amerikai taktikai nukleáris fegyvereket illeti, a jelentés szerint a jelenlegi stratégiai környezetben az előretolt amerikai fegyverek megerősítik a kibővített nukleáris elrettentés és kollektív védelme alapelvét. A taktikai nukleáris fegyverek tehát elsődlegesen politikai célt töltenek be, és leginkább az új kelet-európai tagállamok ragaszkodnak Európában tartásukhoz. A jelentés ugyanakkor utal az Oroszországgal való tárgyalások lehetőségére a taktikai nukleáris fegyverek teljes kivonását és megsemmisítését illetően. Ez minden bizonnyal annak a jelzése, hogy ezen a téren a legtöbb nyugat-európai állam mellett a jelenlegi amerikai adminisztráció is nyitott lenne egy kölcsönösségen alapuló leszerelésre.

Irodalom

Beata Górka-Winter – Marek Madej (ed.): *NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview*. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2010, 132 o.
http://www.pism.pl/zalaczniki/PISM_Report_NATO_ENG.pdf

NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement. Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO.
http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_63654.htm.